

Eduskunnan puolustusvaliokunta

Viite
HE 198/2017 vp

Asia

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt ulkoministeriöltä asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 198/2017 vp). Ulkoministeriö pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja puoltaa perustuslain muuttamista esitetyllä tavalla.

Kansainvälinen toimintaympäristö on muuttunut uudenlaisten uhkien ja nopean teknologian kehityksen sekä rajat ylittävien tietoverkkojen ja niiden mukanaan tuomien uudenlaisten haavoittuvuuksien myötä. Suomen viranomaisten tiedonhankintamenetelmiä sekä toimivaltuuksia yleensäkin ja erityisesti digitaalisessa tietoverkkoympäristössä tulee tarkastella muuttuneen tilanteen valossa ja varmistaa muun ohella se, että valtion johto saa oikeaa, ajanmukaista ja luotettavaa tietoa kansallisen turvallisuuden kannalta vakavista uhkista. Ulkoministeriö on tässä muuttuneessa turvallisuusympäristössä puoltanut nyt käsiteltävänä olevaa neljästä hallituksen esityksestä muodostettua lainsäädäntöpakettia, jolla luodaan Suomeen tarvittava lainsäädännöllinen kehikko siviili- ja sotilastiedustelua varten.

Hallituksen esityksen 2.2 jaksossa on tehty ulkoministeriön näkemyksen mukaan asianmukaisesti selkoa luottamuksellisen viestinnän perustuslakisääntelystä Suomen kannalta vertailukelpoisissa maissa sekä luottamuksellisen viestinnän suojasta Euroopan ihmisoikeussopimuksessa (erityisesti 8 artikla) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (erityisesti 17 artikla), Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean tulkintakannanotoissa sekä EU-oikeudessa.

EU-oikeuden soveltuminen on useissa EU-säädöksissä rajattu kansallista turvallisuutta koskevien asioiden ulkopuolelle. Poikkeukset perustuvat SEU 4 artiklan 2 kohdan määräykseen, jonka mukaan kansallinen turvallisuus säilyy yksinomaan kunkin jäsenvaltion vastuulla. EU:n oikeusjärjestyksellä ja eräillä Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisuilla ja kumoamiskanteiden johdosta annetuilla tuomioilla on kuitenkin merkitystä myös tiedustelutoiminnan ja sitä koskevan lainsäädännön kannalta.

Tiedustelulainsäädäntöä valmisteltaessa on arvioitu, ettei perustuslain 10 §:n 3 momentin sanamuodon ja sen nykyisen tulkintakäytännön valossa ole mahdollista säätää sellaisista rajoituksista luottamuksellisen viestin salaisuuteen, joiden tarkoituksena olisi laajemmalti kansallisen turvallisuuden kannalta välttämättömän tiedon

hankkiminen vakavista uhkista erityisesti uhiin varautumiseksi ja niiden ennakoinniseksi sekä valtion ylimmän johdon päätöksenteon tueksi. Perustuslain sanamuodon ei ole katsottu mahdollistavan luottamuksellisen viestintäsalaisuuden suojaan puuttumista tiedon hankkimiseksi esimerkiksi sellaisesta kansallista turvallisuutta uhkaavasta toiminnasta, joka ei ole edennyt niin pitkälle, että siihen voitaisiin kohdistaa konkreettinen ja yksilöity rikosepäily, tai jota ei ole säädetty rangaistavaksi. Koska valtio ja muut julkisyhteisöt jäävät perusoikeussuojan ulkopuolelle, ei esimerkiksi pelkästään vieraan valtion sotilas- tai muun viranomaisorganisaation viesteihin kohdistuvista toimivaltuuksista säättäminen muodostuisi perustuslain 10 §:n 3 momentin kannalta ongelmalliseksi. Tiedustelutoimivaltuuksia ei ole kuitenkaan aina mahdollista kohdistaa siten, ettei viranomaisilla olisi pääsyä tällaiseen tiedustelutehtävään liittymättömän yksittäisen henkilön viestintään.

Hallituksen esityksessä on ulkoministeriön näkemyksen mukaan esitetty perusteltu tarve lisätä perustuslain 10 §:ään uusi 4 momentti, jonka perusteella voidaan lailla säätää sellaisista tiedonhankintatoimivaltuuksista, jotka ovat välttämättömiä tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta.

Tiedustelua koskevassa lakipaketissa (HE 198,199, 202,203/2017 vp) on selvitetty Suomen turvallisuustilanteen heikkenemiseen liittyviä näkökohtia. Ulkoasiainministeriön käsityksen mukaan kyseessä on sellainen poikkeuksellinen tilanne, jossa perustuslain kiireelliselle muuttamiselle on olemassa perusteltu tarve.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa avataan "kansallisen turvallisuuden" käsitettä, jota käytetään jo Suomen voimassa olevassa lainsäädännössä, Euroopan unionin oikeusjärjestyksessä ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Ulkoministeriö pitää perusteltuna, että säännöksessä tarkoitettu kansallisen turvallisuuden uhka kattaa myös Suomen kansainväliseen kriisinhallinta- tai avunantotehtäviin osallistuviin viranomaisiin tai henkilöihin kohdistuvan uhkan.

Ulkoministeriö toteaa, että myös ehdotetun uuden kvalifioitujen lakivarauksen nojalla annetun lainsäädännön ja soveltamiskäytännön tulee olla kansainvälisen ihmisoikeussopimusten mukaisia, mikä turvaa jatkossakin sen, että suomalainen perusoikeussäätely ei muodostu eurooppalaisesta sääntelystä poikkeavaksi.

Erillinen sivu elektronisen version käsittelyyn:

Oikeuspalvelu

OIK-01 Päivi Kaukoranta

Asiasanat Ei asiasanaa

Hoitaa OIK-01

Hoitaa UE

Koordinoi

Tiedoksi AVS-PAL; AVS-POL; NSA-00; OIK-10; OIK-20; OIK-30; OIK-40; POL-01; POL-02; POL-10; UMI-00; VSI-00

Laatija jakanut